

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

ETNINĖS KULTŪROS VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas parengė Rūta Čėsniėnė, doc. dr. Gaila Kirdienė, Loreta Lichtarovičienė, Nida Poderienė, doc. dr. Dalia Urbanavičienė

Turinys

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos.....	1
1.1. Bendrosios nuostatos.....	1
2. Veiklų planavimas.....	3
3. Rekomenduojamas temų išdėstymas metams.....	6
4. Pamokų ciklo ir pamokų planų pavyzdžiai.....	11
5. Tiriamojo darbo rengimas ir vertinimas.....	15
6. Literatūra ir šaltiniai.....	19
7. Skaitmeniniai ištekliai.....	27
8. Užduočių pavyzdžiai.....	27

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos

1.1. Bendrosios nuostatos

Etninės kultūros vidurinio ugdymo bendrosios programos mokymo(si) turinys yra naujas. Jis grindžiamas baltų kultūros pažinimu, lyginant su kitomis senosiomis Europos kultūromis, nagrinėjant jų tarpusavio sąsajas skirtinguose istoriniuose ir sociokultūriniuose kontekstuose bei reikšmę dabarčiai. Vidurinio ugdymo mokymo(si) turinys sudarytas iš aštuonių temų: 1) Baltų genezė. Žmogaus gyvenimo ciklo tarpsniai ir apeigos; 2) Paprotinis elgesys; 3) Baltų palikimas kultūriniame kraštovaizdyje; 4) Archeologinis kostiumas; 5) Mityba ir sveikatos tausojimas baltų

kultūroje; 6) Pasaulėžiūra, mitologija ir religija; 7) Kalendoriniai papročiai, amatai ir verslai; 8) Baltų kūryba.

Plačiau aptartas kompetencijų ugdymas etninės kultūros dalyku. Išplėtota, kaip Etninės kultūros dalykas padeda mokiniams ugdytis kultūrinę kompetenciją, išbandant įvairią etnokultūrinę raišką ir plėtojanti savo polinkius bei talentus suvokti save kaip šeimos, giminės, bendruomenės, etnografinio regiono, tautos kultūros tradicijų tęsėjus, kitų kultūrų pažinimą ir kultūrų įvairovės vertinimą, Lietuvos ir pasaulio kultūrinio paveldo reikšmės dabarčiai supratimą. Apibrėžiant kūrybiškumo kompetencijos ugdymą etninės kultūros dalyku akcentuojama, kad mokiniai tenkina įgimtą kūrybinės saviraiškos poreikį, išbandydami įvairias etnokultūrinės kūrybos formas, interpretuodami ir kurdami įvairių etninės kultūros sričių kūrinius, keldami ir plėtodami etnokultūrinėmis tradicijomis pagrįstas idėjas.

Mokymo(si) turinys orientuotas į kompetencijų ugdymą. Pažinimo kompetenciją mokiniai ugdo per etninės kultūros pamokas nagrinėdami tautos kultūros reiškinius ir objektus, jų kilmę, prasmę, savitumą bei įvairovę skirtinguose istoriniuose ir sociokultūriniuose kontekstuose, perimdami tautos kultūros tradicijų patirtį, pažindami save ir pasaulį. Kultūrinę kompetenciją mokiniai ugdo gilindamiesi į kultūrinę atmintį, formuodamiesi žiniomis grįstą etnokultūrinę savimone, išbandydami įvairią etnokultūrinę raišką, plėtodami savo polinkius ir talentus, dalyvaudami etninės kultūros veikloje, suvokdami save kaip šeimos ir giminės, bendruomenės, etnografinio regiono, tautos tradicijų tęsėjus. Mokiniai analizuoja savąją etninę kultūrą palygindami įvairiais aspektais su kitomis kultūromis, vertindami kultūrinę įvairovę, nagrinėdami Lietuvos ir pasaulio kultūrinio paveldo reikšmę dabarčiai, pagrįsdami etninės kultūros reikšmę asmens pasaulėvaizdžiui ir tapatybei formuoti. Pilietiškumo kompetencijos ugdymas pagrįstas tuo, kad mokiniai ją ugdo pažindami tradicijų galią, telkiančią ir vienijančią bendruomenę, visuomenę, tautą, diskutuodami apie tapatumo, bendruomeniškumo, socialinės, kultūrinės ir pilietinės atsakomybės svarbą, gilindamiesi į senolių išmintį apie darnaus gyvenimo dėsningumus ir darnų santykį su gamta, vertindami savo ir kitų tautų tradicijų savitumą, dalyvaudami bendruomeniniame ir visuomeniniame gyvenime. Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdo išreiškdami tradicinės kultūros patirtį, tenkindami įgimtą kūrybinės saviraiškos poreikį. Jie kelia ir plėtoja etnokultūrinėmis tradicijomis pagrįstas idėjas, analizuodami, lygindami ir derindami įvairias etnokultūrinės kūrybos formas. Pasirenka interpretacijoms ir kūrybai reikalingus etnokultūros šaltinius, interpretuoja ir kuria įvairių etninės kultūros sričių kūrinius. Komunikavimo kompetenciją mokiniai ugdo išreiškdami įvairiomis formomis etnokultūros patirtį ir žinias, per etninės kultūros raišką stiprindami tarpusavio ryšius ir norą bendrauti, kurdami teigiamus tarpusavio santykius, laikydamiesi paprotinės bendravimo etikos atsižvelgiant į įvairių kultūrų komunikavimo tradicijų panašumus ir skirtumus. Socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos kompetenciją mokiniai ugdo puoselėdami ir tęsdami socialinėje terpėje (šeimoje, giminėje, bendruomenėje ir tautoje) susiformavusias tradicijas, suvokdami savo vaidmenį sociokultūriniame gyvenime, kurdami darnius tarpusavio santykius, formuodamiesi ekologines nuostatas ir glaudų ryšį su gamta, ugdydamiesi per etnokultūrinės veiklas sveikos gyvensenos nuostatas ir įgūdžius, stiprinančias fizinę bei psichinę sveikatą. Taip pat apibūdinta skaitmeninė kompetencija, kurią mokiniai ugdo tikslingai naudodamiesi skaitmeninėmis technologijomis informacijos apie etninės kultūros reiškinius ir objektus paieškai, apdorojimui ir pateikimui, pristatymų ir etnokultūrinių projektų rengimui, bendravimui ir bendradarbiavimui.

Programoje išskirtos trys pasiekimų sritys: etninės kultūros pažinimas, etninės kultūros raiška ir

etninės kultūros vertybių refleksija. Svarbu ugdyti mokinių gebėjimus apibūdinti įvairių etnokultūrinių vertybių kilmę, prasmę ir svarbiausias ypatybes, išmanyti etnokultūrinių reiškinių raidą Lietuvoje, suvokti visumą, lyginti su atitinkamais kitų šalių etnokultūriniais reiškiniais, išsakyti argumentuotą nuomonę apie matytus etnokultūrinius reiškinius, kritiškai vertinti šiuolaikinius su etnine kultūra susijusius reiškinius. Taip pat svarbu stiprinti mokinių etnokultūrinės raiškos kūrybines galias tęsiant tradicijas, gilinantis į paveldėtos kultūros simboliką, stilistiką ir kitas specifines ypatybes, skatinti tradicijomis grindžiamo pasaulėvaizdžio ir atsakomybės dėl paveldėtos Lietuvos tradicinės kultūros tęstinumo formavimąsi.

Etnokultūriniame ugdyme reikėtų derinti įvairias mokymo formas ir metodus. Mokymo metodai turi skatinti mokymosi motyvaciją, padėti ugdyti savarankišką mąstymą, gebėjimus rengti tiriamuosius darbus. Vertinant etninės kultūros mokymosi pasiekimus viduriniame ugdyme svarbu išlaikyti dermę tarp kaupiamojo ir apibendrinamojo vertinimo, susitelkti į mokinių savarankiško mokymosi įgūdžių stiprinimą, daugiau dėmesio skirti tiriamųjų darbų vertinimui, skatinti mokinius rengti brandos darbą.

2. Veiklų planavimas

Rekomenduojamas valandų skaičius III, IV gimnazijos klasėse

Etninės kultūros dalykui skiriama viena savaitinė valanda.

III gimnazijos klasėse – 36 sav. val., IV gimnazijos klasėse – 33 sav. val. Viso – 69 val.

Mokymo(si) turinio temos III–IV gimnazijos klasėms	Rekomen- duojamas val. skaičius
27.1. Šeimos ir bendruomeniniai papročiai baltų kultūroje.	
27.1.1. Baltų genezė. Remdamiesi mokslininkų darbais, mokiniai aptaria baltų kilmę indoeuropiečių kontekste.	2 val.
27.1.2. Žmogaus gyvenimo ciklo tarpsniai ir apeigos	9 val.
Remdamiesi tyrėjų darbais ir kitais šaltiniais, mokiniai nagrinėja baltų sampratą apie svarbiausius žmogaus gyvenimo etapus nuo kūdikystės iki senatvės.	2 val.
Tyrinėja vedybų apeigas ir jų prasmę, vertina tradicijų įtraukimą į šiuolaikines vestuves.	1 val.
Apibūdina gimtųjų, vardynų ir krikštytųjų papročius, apeigas, diskutuoja apie jų atspindžius šiuolaikinėse krikštynose ar vardynose.	1 val.
Mokosi archajiškų vestuvinių dainų, lopšinių ir kito folkloro, susijusio su šeimos šventėmis ir papročiais.	2 val.
Gilinas į vaikų auginimo ir auklėjimo tradicijas, svarsto jų taikymo dabartiniam vaikų auklėjimui šeimoje ir ugdymo įstaigose galimybes.	1 val.
Nagrinėja archajišką mirties ir pomirtinio pasaulio sampratą, raudų semantiką, laidotuvių papročius ir apeigas, jų kaitą.	2 val.
27.1.3. Paprotinis elgesys.	6 val.

Mokiniai analizuoja įvairius šaltinius apie baltų paprotinį elgesį, įvertindami bendruomeninį sprendimų priėmimą per <i>krivules</i> , vyrų ir moterų santykius, pagarbą protėviams, teisingumo, darbštumo ir kitas svarbiausias vertybes. Tyrinėja šių vertybių atspindžius smulkiojoje ir pasakojamojoje tautosakoje, dainose, sutartinėse ir kitoje liaudies kūryboje.	3 val.
Interpretuoja lietuvių kalboje išsaugotas senąsias dorovinio mąstymo formas, palygindami žodžius <i>darna</i> , <i>dermė</i> , <i>dora</i> su kitais vertybinę prasmę turinčiais žodžiais – <i>darbas</i> , <i>užderėjimas</i> , <i>suderėjimas</i> ir kt.	1 val.
Gilinasi į Marijos Gimbutienės tyrimus apie Senosios Europos matricentrinę kultūrą ir jos dorovinių nuostatų atspindžius baltų kultūroje. Nagrinėja Lietuvos valdovo Gedimino laiškus, Lietuvos statusus ir kitus senuosius dokumentus, atpažindami juose baltų paprotinės teisės palikimą.	2 val.
27.1.4. Mityba ir sveikatos tausojimas baltų kultūroje.	5 val.
Mokiniai nagrinėja mūsų krašte vartotus seniausius maisto produktus, jų paruošimo būdus, palygina baltų mitybą su Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės tradicine virtuve.	2 val.
Tyrinėja kalendorinių, šeimos švenčių apeiginių patiekalų simboliką ir jos sąsajas su baltų pasaulėžiūra. Aptaria šiuolaikines baltų genčių ir LDK laikų kulinarinio paveldo rekonstrukcijas.	2 val.
Analizuoja senąsias pirties tradicijas, susijusius tikėjimus, simboliką ir apeigas. Apibūdina archajiškos baltiškos pirties sąsajas su finougrų ir slavų pirtimis, palygina su Romos ir kitų senovės civilizacijų pirties kultūra.	1 val.
27.2. Baltų kultūros atspindžiai aprangoje ir gyvenamojoje aplinkoje.	
27.2.1. Archeologinis kostiumas.	8 val.
Remdamiesi tyrimais, susipažindami su muziejų ekspozicijomis ar dalyvaudami gyvosios istorijos renginiuose, mokiniai nagrinėja I–XVI a. baltų aprangą.	2 val.
Diskutuoja apie archeologinių radinių reikšmę atkuriant archeologinį kostiumą, jo autentiškumą ir interpretacijas, pasigaminimo galimybes.	1 val.
Tyrinėja baltų aprangos elementų simboliką, sąsajas su apeigomis ir papročiais. Atpažįsta šiuos elementus XVIII–XIX amžiaus lietuvių ir latvių tautiniuose kostiumuose.	2 val.
Palygina baltų ir kitų kraštų (skandinavų, keltų ir kt.) archeologinio kostiumo rekonstrukcijas.	1 val.
Įvardija baltų aprangos dabartinę nešioseną per įvairius renginius ar užsiimant tam tikra veikla, svarsto ir interpretuoja archeologinio kostiumo atskirų elementų pritaikymą šiuolaikinei aprangai.	2 val.
27.2.2. Baltų palikimas kultūriniame kraštovaizdyje.	8 val.
Mokiniai tyrinėja išskirtinę Lietuvos kraštovaizdžio ypatybę – piliakalnius, jų paskirtį, ryšį su senosiomis baltų žemėmis.	3 val.
Diskutuoja apie piliakalnių, alkakalnių etimologiją, raidą ir išlikimą. Nagrinėja senąsias baltų šventvietes, palygina su kitų pasaulio kultūrų senosiomis šventyklomis.	2 val.
Analizuoja šaltinius apie kitus baltų kraštovaizdžio palikimą menančius objektus	2 val.

– mitologinius akmenis, ypatingus medžius, šaltinius, versmes ir kt.	
Svarsto piliakalnių ir kitų baltų palikimo objektų reikšmę šių dienų kultūroje.	1 val.
7.3. Pasaulėjauta, žmogaus ryšys su gamta ir ūkinė veikla.	
7.3.1. Pasaulėžiūra, mitologija ir religija.	7 val.
Remdamiesi mokslininkų darbais, mokiniai nagrinėja Deivės Motinos religiją ir vėlesnio laikotarpio baltų pasaulėžiūros, mitologijos ir religijos pagrindinius bruožus, šaltinius, raidą.	2 val.
Analizuoja baltų kultūrai būdingų mitinių vaizdinių prasmę, prigimtinį žmogaus santykį su gamta, animistinę pasaulėžiūrą.	2 val.
Išskiria pomirtinio gyvenimo sampratą, interpretuoja jos apraiškas kalendorinėse, darbo ir šeimos apeigose, sakytiniame ir muzikiniame folklore, vaizduojamajame mene, dirbiniuose, architektūroje ir kitame pavelde.	2 val.
Palygina baltų pasaulėžiūrą, mitologiją ir religiją su kitų senovės kultūrų palikimu.	1 val.
7.3.2. Kalendoriniai papročiai, amatai ir verslai.	10 val.
Mokiniai apibūdina baltų kalendoriaus ir laiko matavimo raidą, ciklinę laiko sampratą. Nagrinėja kalendorinių papročių, su jais susijusios tautosakos ir kito folkloro semantiką, ypatybes. Mokosi kalendorinių dainų, žaidimų ir kito folkloro.	3 val.
Pagrindžia žemdirbystės ir gyvulininkystės švenčių ryšį su gamtos ciklais, dievybėmis, paaiškina su tam tikrais darbais siejamą simboliką. Analizuoja baltų žemdirbystės, gyvulininkystės, medžioklės ir žvejybos ypatumus.	3 val.
Tyrinėja baltų amatų ir verslų įvairovę (gintaro rinkimas ir apdirbimas, kalvystė ir kt.) kitų tuometinių Europos kultūrų kontekste. Nurodo įvairiais laikotarpiais vykusios baltų prekybos ypatybes.	2 val.
Renka informaciją ir diskutuoja apie baltų darbų ir amatų rekonstrukcijas, jų sklaidą Lietuvoje ir užsienyje.	2 val.
7.4. Baltų kūrybos palikimas ir tęstinumas.	
27.4.1. Sakytinė ir muzikinė kūryba.	8 val.
Remdamiesi įvairiais šaltiniais ir analizuodami pavyzdžius, mokiniai samprotauja apie senos kilmės sakytinės tautosakos savitumą, simboliką ir vertę.	2 val.
Nagrinėja archajiškas sutartinių ypatybes (poetines, muzikines, choreografines), mokosi sutartines giedoti ir šokti. Tyrinėja kitus seniausius dainuojamosios tautosakos žanrus – raudas, karines-istorines, kalendorines ir darbo dainas, mokosi pasirinktas.	4 val.
Apibūdina archajiškus baltų muzikos instrumentus – ragus, daudytes, skudučius, kankles ir kt., pagal galimybes jais groja.	2 val.
27.4.2. Baltų menas.	6 val.
Susipažinę su muziejiniais eksponatais, archeologiniais tyrimais, vaizdine medžiaga ir kitais šaltiniais, nagrinėja baltų taikomąjį, vaizduojamąjį ir paprotinį meną, jo elementus įtraukia į savo kūrybą.	6 val.
Iš viso III – IV gimnazijos klasėms	69 val.

3. Rekomenduojamas temų išdėstymas metams

Sudarant Etninės kultūros ugdymo nagrinėjamų temų planą, siūloma atsižvelgti į metų kalendorinį ir švenčių ciklą, pavyzdžiui, rudenį rekomenduojamos temos, kurios leistų tyrinėti gyvai – aplankyti piliakalnius, alkakalnius, pilkapius, apsilankyti muziejuose, kai kurios temos sudėliotos taip, kad atitiktų šventes – pavyzdžiui, gruodį, kai aktuali bendra šeimos Kūčių vakarienė, mokiniai tyrinėja šeimos švenčių apeiginių patiekalų simboliką ir jos sąsajas su baltų pasaulėžiūra, gegužę, kai minima Mildos šventė, mokosi archajiškų vestuvinių dainų, lopšinių ir kito folkloro, susijusio su šeimos šventėmis ir papročiais ir pan.

III gimnazijos klasė

Data	Tema	Val. skaičius	Rekomendacijos
Rugsėjis	27.1.1. Baltų genezė. Remdamiesi mokslininkų darbais, mokiniai aptaria baltų kilmę indoeuropiečių kontekste.	2 val.	
	7.3.2. Kalendoriniai papročiai, amatai ir verslai Mokiniai apibūdina baltų kalendoriaus ir laiko matavimo raidą, ciklinę laiko sampratą.	10 val. 1 val.	Rugsėjis, spalio – palankus metas keliauti, todėl siūloma aplankyti muziejų, sietiną su amatais, etnokosmologijos muziejų, šiam amžiaus tarpsniui tinkamą edukacinę programą, naudojantis Kultūros pasu. Mokykloje galima rengti amatų dieną, parodą ar konferenciją. Kalendorinių dainų, žaidimų ir kito folkloro mokymams siūloma skirti laiko kiekvienoje pamokoje, išmokus dalykus panaudoti amatų šventėje.
	Nagrinėja kalendorinių papročių, su jais susijusios tautosakos ir kito folkloro semantiką, ypatybes.	1 val.	
	Mokosi kalendorinių dainų, žaidimų ir kito folkloro.	1 val.	
	Pagrindžia žemdirbystės ir gyvulininkystės švenčių ryšį su gamtos ciklais, dievybėmis, paaiškina su tam tikrais darbais siejamą simboliką.	1 val.	
Spalis	Analizuoja baltų žemdirbystės, gyvulininkystės ypatumus.	1 val.	
	Analizuoja baltų medžioklės ir žvejybos ypatumus.	1 val.	
	Tyrinėja baltų amatų ir verslų įvairovę (gintaro rinkimas ir apdirbimas, kalvystė ir kt.) kitų tuometinių Europos kultūrų kontekste. Nurodo įvairiais laikotarpiais vykusios baltų prekybos ypatybes.	2 val.	
Lapkritis	Renka informaciją ir diskutuoja apie baltų darbų ir amatų rekonstrukcijas, jų	2 val.	

	sklaidą Lietuvoje ir užsienyje.		
	27.1.4. Mityba ir sveikatos tausojimas baltų kultūroje Mokiniai nagrinėja mūsų krašte vartotus seniausius maisto produktus, jų paruošimo būdus.	5 val. 1 val.	Susipažinus su teorine medžiaga, pravartu išbandyti kokio nors tradicinio patiekalo gamybą edukacinėje programoje. Pageidautina mokinius įtraukti į tiriamąją veiklą renkant medžiagą apie seniausius patiekalus. Esant galimybei, apsilankyti tradicinėje pirtyje. Nagrinėjant mitybos ir sveikatos tausojimą baltų kultūroje pravartu prisiminti ir kalendorinius žiemos laikotarpio papročius, sietinus su šia tema.
	Mokiniai palygina baltų mitybą su Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės tradicine virtuve.	1 val.	
Gruodis	Tyrinėja kalendorinių, šeimos švenčių apeiginių patiekalų simboliką ir jos sąsajas su baltų pasaulėžiūra. Aptaria šiuolaikines baltų genčių ir LDK laikų kulinarinio paveldo rekonstrukcijas.	2 val.	
	Analizuoja senąsias pirties tradicijas, susijusius tikėjimus, simboliką ir apeigas. Apibūdina archajiškos baltiškos pirties sąsajas su finougrų ir slavų pirtimis, palygina su Romos ir kitų senovės civilizacijų pirties kultūra.	1 val.	
Sausis	27.2.1. Archeologinis kostiumas Remdamiesi tyrimais, susipažindami su muziejų ekspozicijomis ar dalyvaudami gyvosios istorijos renginiuose, moksleiviai nagrinėja I–XVI a. baltų aprangą.	8 val. 2 val.	Nagrinėjant šią temą reikėtų skirti laiko ir šaltinių analizei, ir praktinei veiklai. Galimas ir kostiumų atskirų dalių – kepurės mezgimas adata (pasinaudojant video mokymu, pasikviečiant amatininką), vytinės juostos audimas, marškinių, apsiausto siuvimas ir t.t. Taip pat tikslinga surengti archeologinio kostiumo atskirų elementų pritaikymo šiuolaikinei aprangai parodą ar tokių kostiumų demonstravimą.
	Diskutuoja apie archeologinių radinių reikšmę atkuriant archeologinį kostiumą, jo autentiškumą ir interpretacijas, pasigaminimo galimybes.	1 val.	
	Tyrinėja baltų aprangos elementų simboliką, sąsajas su apeigomis ir papročiais.	1 val.	
Vasaris	Atpažįsta baltų aprangos elementus XVIII–XIX amžiaus lietuvių ir latvių tautiniuose kostiumuose.	1 val.	
	Palygina baltų ir kitų kraštų (skandinavų, keltų ir kt.) archeologinio kostiumo rekonstrukcijas.	1 val.	
	Įvardija baltų aprangos dabartinę nešioseną per įvairius renginius ar užsiimant tam tikra veikla, svarsto ir interpretuoja archeologinio kostiumo	2 val.	

	atskirų elementų pritaikymą šiuolaikinei aprangai.		
Kovas	27.1.2. Žmogaus gyvenimo ciklo tarpsniai ir apeigos Remdamiesi tyrėjų darbais ir kitais šaltiniais, mokiniai nagrinėja baltų sampratą apie svarbiausius žmogaus gyvenimo etapus nuo kūdikystės iki senatvės.	9 val. 2 val.	Svarbu, kad nagrinėdami žmogaus gyvenimo ciklo tarpsnių ir apeigų temą mokiniai dalį pamokų laiko galėtų skirti praktikai – ne tik išmokyti naujų archajiškų dainų, ir kito folkloro, susijusio su šeimos šventėmis ir papročiais, bet ir mokėtų juos pritaikyti švenčių metu, todėl rekomenduotina surengti krikštynų, piršlybų, vestuvių inscenizaciją, dainavimo vakarą ir pan.
	Tyrinėja vedybų apeigas ir jų prasmę, vertina tradicijų įtraukimą į šiuolaikines vestuves.	1 val.	
	Apibūdina gimtųjų, vardynų ir krikštynų papročius, apeigas, diskutuoja apie jų atspindžius šiuolaikinėse krikštynose ar vardynose.	1 val.	
Balandis	Nagrinėja archajišką mirties ir pomirtinio pasaulio sampratą, raudų semantiką, laidotuvių papročius ir apeigas, jų kaitą.	1 val.	
	Gilinausi į vaikų auginimo ir auklėjimo tradicijas, svarsto jų taikymo dabartiniam vaikų auklėjimui šeimoje ir ugdymo įstaigose galimybes.	1 val.	
Gegužė	Gilinausi į vaikų auginimo ir auklėjimo tradicijas, svarsto jų taikymo dabartiniam vaikų auklėjimui šeimoje ir ugdymo įstaigose galimybes.	1 val.	
	Mokosi archajiškų vestuvinių dainų, lopšinių ir kito folkloro, susijusio su šeimos šventėmis ir papročiais.	2 val.	
Birželis	27.1.3. Paprotinis elgesys. Mokiniai analizuoja įvairius šaltinius apie baltų paprotinį elgesį, įvertindami bendruomeninį sprendimų priėmimą per <i>krivules</i> , vyrų ir moterų santykius, pagarbą protėviams, teisingumo, darbštumo ir kitas svarbiausias vertybes.	2 val. 1 val.	Svarbiausias praktinis šios temos aspektas – esė, interviu, filmo, ar spektaklio kūrimas apie paprotinį elgesį ir vertybines nuostatas. Apeiginio elgesio atspindžiai grožinėje literatūroje: R. Granauskas „Duonos valgytojai“.
	Interpretuoja lietuvių kalboje išsaugotas senąsias dorovinio mąstymo formas, palygindami žodžius <i>darna</i> , <i>dermė</i> , <i>dora</i> su kitais vertybinę prasmę turinčiais žodžiais – <i>darbas</i> ,	1 val.	

	<i>užderėjimas, suderėjimas ir kt.</i>		
	Iš viso per mokslo metus	36 val.	

IV gimnazijos klasė

Data	Tema	Val. skaičius	Rekomendacijos
Rugsėjis	27.2.2. Baltų palikimas kultūriniame kraštovaizdyje. Mokiniai tyrinėja išskirtinę Lietuvos kraštovaizdžio ypatybę – piliakalnių, jų paskirtį, ryšį su senosiomis baltų žemėmis.	8 val. 3 val.	Nagrinėjant Baltų palikimo kultūriniame kraštovaizdyje temą tikslinga būtų aplankyti piliakalnį, ažuolų giraitę ar mitologinius akmenis. Rugsėjo ir spalio mėnesiai tam tinka geriausiai. Siūloma interpretuoti, kurti spektaklius ar trumpus filmus pasirinktomis temomis.
	Diskutuoja apie piliakalnių, alkakalnių etimologiją, raidą ir išlikimą.	1 val.	
Spalis	Nagrinėja senąsias baltų šventvietes, palygina su kitų pasaulio kultūrų senosiomis šventyklomis.	1 val.	
	Analizuoja šaltinius apie baltų kraštovaizdžio palikimą menančius objektus – mitologinius akmenis, ypatingus medžius, šaltinius, versmes ir kt.	2 val.	
	Analizuoja piliakalnių ir kitų baltų palikimo objektų reikšmę šių dienų kultūroje.	1 val.	
Lapkritis	27.1.3. Paprotinis elgesys Mokiniai analizuoja įvairius šaltinius apie baltų paprotinį elgesį.	4 val. 2 val.	Ši tema itin tinkama rašinių, esė, videofilmo ar spektaklio kūrimui apmąstant paprotinį elgesį ir vertybines nuostatas.
	Gilinausi į Marijos Gimbutienės tyrimus apie Senosios Europos matricentrinę kultūrą. Nagrinėja Lietuvos valdovo Gedimino laiškus, Lietuvos statutus ir kitus senuosius dokumentus, atpažindami juose baltų paprotinės teisės palikimą.	2 val.	
Gruodis	27.3.1. Pasaulėžiūra, mitologija ir religija. Remdamiesi mokslininkų darbais, mokiniai nagrinėja Deivės Motinos religiją ir vėlesnio laikotarpio baltų	7 val. 1 val.	Žiemos laikotarpis – ypatingas metas, todėl šis laikotarpis ypač tinkamas gilintis į pasaulėžiūros, mitologijos ir religijos temą. Tikslinga būtų rengti Advento

	pasaulėžiūros, mitologijos ir religijos pagrindinius bruožus, šaltinius, raidą.		vakarų, kurti video ar spektaklius šia tema.
	Analizuoja baltų kultūrai būdingų mitinių vaizdinių prasmę, prigimtinių žmogaus santykį su gamta, animistinę pasaulėžiūrą.	2 val.	Daugiau dėmesio siūloma skirti Pasaulio medžio simbolikos, Pasaulio medžio provaizdžio baltų kultūroje analizei, Pasaulio medžio simbolio raiškai lietuvių literatūroje, pavyzdžiui, S. Gedos „Giesmė apie Pasaulio medį“. M. Martinaičio „Laiškai Sabos karalienei“.
Sausis	Išskiria pomirtinio gyvenimo sampratą, interpretuoja jos apraiškas kalendorinėse, darbo ir šeimos apeigose, sakytiniame ir muzikiniame folklоре, vaizduojamajame mene, dirbiniuose, architektūroje ir kitame pavelde.	3 val.	
	Palygina baltų pasaulėžiūrą, mitologiją ir religiją su kitų senovės kultūrų palikimu.	1 val.	
Vasaris	7.4. Baltų kūrybos palikimas ir tęstinumas Remdamiesi įvairiais šaltiniais ir analizuodami pavyzdžius, mokiniai samprotauja apie senos kilmės sakytinės tautosakos savitumą, simboliką ir vertę.	14 val. 2 val.	Nagrinėjant temą „Baltų kūryba“ svarbūs tiek teorinis, tiek praktinis aspektai. Tikslinga būtų išskirti sutartinių giedojimo ypatumus, patirti karinių-istorinių dainų jėgą ne tik jų klausantis, tyrinėjant, bet ir atliekant patiems. Tema ypač tinkama kūrybinei veiklai, todėl didžiąją dalį pamokų laiko tikslinga būtų skirti dainavimui, muzikavimui ir taikomojo, vaizduojamojo, paprotinio meno elementų įtraukimui į asmeninę kūrybą. Nagrinėjant šią temą aktuali tarpdalykinė integracija, aptariant istorinį kontekstą, aiškinantis dainuojamosios tautosakos stilizaciją (Maironis, B. Krivickas, A. Miškinis, J. Aistis, S. Nėris, S. Geda, M. Martinaitis ir kt.).
	Nagrinėja archajiškas sutartinių ypatybes (poetines, muzikines, choreografines), mokosi sutartines giedoti ir šokti.	2 val.	
Kovas	Tyrinėja kitus seniausius dainuojamosios tautosakos žanrus – raudas, karines-istorines, kalendorines ir darbo dainas, mokosi pasirinktas.	2 val.	
	Apibūdina archajiškus baltų muzikos instrumentus – ragus, kankles ir kt., pagal galimybes jais groja.	2 val.	
Balandis	Susipažinę su muziejiniais eksponatais, archeologiniais tyrimais, vaizdine medžiaga ir kitais šaltiniais, nagrinėja baltų taikomąjį, vaizduojamąjį ir paprotinį meną, jo elementus įtraukia į savo kūrybą.	3 val.	
Gegužė	Susipažinę su muziejiniais eksponatais, archeologiniais tyrimais, vaizdine medžiaga ir kitais šaltiniais, nagrinėja baltų taikomąjį, vaizduojamąjį ir paprotinį meną, jo elementus įtraukia į	3 val.	

	savo kūrybą.		
	Iš viso per mokslo metus	33	
		val.	

4. Pamokų ciklo ir pamokų planų pavyzdžiai

Sudarant pamokų ciklo ir pamokų planus, vadovaujamesi Etninės kultūros bendrosios programos mokymo turinio ir mokinių pasiekimų aprašu.

III gimnazijos klasei

Tema „Archeologinis kostiumas“

1. Mokymosi turinys skirstomas valandomis (galima vadovautis siūlomu temai valandų skaičiumi).

Mokymosi turinys. III–IV gimnazijos klasė.

27.2.1. Archeologinis kostiumas	8
Remdamiesi tyrimais, susipažindami su muziejų ekspozicijomis ar dalyvaudami gyvosios istorijos renginiuose, moksleiviai nagrinėja I–XVI a. baltų aprangą.	val. 2 val.
Diskutuoja apie archeologinių radinių reikšmę atkuriant archeologinį kostiumą, jo autentiškumą ir interpretacijas, pasigaminimo galimybes.	1 val.
Tyrinėja baltų aprangos elementų simboliką, sąsajas su apeigomis ir papročiais.	1 val.
Atpažįsta baltų aprangos elementus XVIII–XIX amžiaus lietuvių ir latvių tautiniuose kostiumuose.	1 val.
Palygina baltų ir kitų kraštų (skandinavų, keltų ir kt.) archeologinio kostiumo rekonstrukcijas.	1 val.
Įvardija baltų aprangos dabartinę nešioseną per įvairius renginius ar užsiimant tam tikra veikla, svarsto ir interpretuoja archeologinio kostiumo atskirų elementų pritaikymą šiuolaikinei aprangai.	2 val.

2. Rekomenduojama atsižvelgti į tuos turinio įgyvendinimo aspektus, kurie aktualūs nagrinėjant šią temą:

Pagrindinis pasiekimų lygis:

A1.2. Analizuoja baltų sakytinio, muzikinio ir kito kūrybinio paveldo ypatybes, simboliką, savitumą, apibūdina jų vertę, apibendrina.

A2.1. Remdamasis mokslo darbais ir kitais šaltiniais analizuoja skirtingas etninės kultūros sritis ir jų sąsajas skirtinguose istoriniuose ir sociokultūriniuose kontekstuose.

B1.1. Atlieka, improvizuoja, interpretuoja turinyje nurodytų žanrų kūrimus, diskutuoja apie jų ypatybes. Pristato senosios baltų kūrybos elementų įtraukimo į savo kūrybą pavyzdžių.

B2.1. Remdamasis žiniomis apie baltų kultūrą ir etnokultūrinę tradiciją kelia etnokultūrinės raiškos idėjas, kūrybiškai jas įgyvendina, dalyvauja įvairioje etnokultūrinėje veikloje, inicijuoja ir įgyvendina etninės kultūros projektus.

B2.2. Vertina etnokultūrinės raiškos idėjas įvairiais aspektais. Analizuoja ir apibendrina įgyvendintų idėjų rezultatus ir jų perspektyvas.

C1.2. Analizuoja baltų kultūrinio palikimo vertę bei santykį su kitomis kultūromis, tyrinėja etninės kultūros reikšmę šiuolaikiniame pasaulyje.

C2.1. Inicijuoja, organizuoja ir įgyvendina veiklas, siekdamas tradicijų tęstinumo įvairiose aplinkose. Išreiškia asmeninį santykį su etninės kultūros vertybėmis ir pagrindžia jų vaidmenį asmens pasaulėvaizdžiui ir tapatybei.

1 – 2 pamoka

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, komunikavimo, skaitmeninė

Tikslas: Remiantis tyrimais, muziejų ekspozicijomis praplėsti mokinių žinias apie I – XVI a. baltų aprangą.

Literatūra ir šaltiniai

1. Steponavičienė D. *Archeologinis kostiumas*. Namai etninėje kultūroje. Lietuvių etninė kultūra; prieiga internete <http://mkp.emokykla.lt/etnine3/?id=7> ;
2. Steponavičienė D. Dvaro gyventojų materialinė kultūra: asmens puošmenos. *Lietuvos valdovo dvaro prabanga XIII a. viduryje- XVI a. pradžioje*. Versus Aureus, 2007, p. 100-165;
3. *Sedula: Šiuolaikinis žvilgsnis į viduramžius*. Bukletas ir CD. Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, 2003;
4. Lietuvių archeologinis-istorinis kostiumas, žr. <https://youtu.be/6bSLNe9WA50>;
5. Archeologinis-istorinis kostiumas, žr. <http://www.lnkc.lt/go.php/lit/Archeologinis-istorinis-kostiumas/34>;
6. Archeologinio ir istorinio kostiumo aktualizavimas, sklaida, adaptacija, dėvėjimas ir gamyba, žr. <http://utenoskc.lt/wp-content/uploads/2016/05/Archeologinis-2.pdf>;
7. Archeologiniai ir istoriniai kostiumai, žr. http://www.antiqua.lt/kostiumai_Lietuva.htm;

Užduotys:

1. Išanalizuoti šaltinius, susisteminti gautus duomenis,
2. Parengti pranešimą (PowerPoint pristatymas, fotomontažas, vaizdo medžiaga ir pan.) pasirinkta tema („Archeologinio kostiumo raida“, „Archeologinio kostiumo bruožai“, „Archeologinio kostiumo atkūrimo galimybės“ ir pan.) ir jį pristatyti bendraklasiams.

Pirmos ir antros pamokos eiga: Mokiniai pasiskirsto grupėmis, pasirenka temą, jos pristatymo būdą, tiriamus šaltinius ir rengia pristatymus. Juos užbaigia namuose. Antros pamokos metu vyksta „mini konferencija“, kurios metu grupės pristato savo parengtą medžiagą ir išvalgas, diskutuoja.

Antros pamokos namų darbas – pasirengti diskusijai apie archeologinių radinių reikšmę atkuriant archeologinį kostiumą, jo autentiškumą ir interpretacijas, pasigaminimo galimybes, jo elementus šiuolaikinėje aprangoje.

3 pamoka

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, komunikavimo, skaitmeninė.

Tikslas: Apsvarstyti archeologinių radinių reikšmę atkuriant archeologinį kostiumą, jo autentiškumą ir interpretacijas, aptarti pasigaminimo galimybes.

Šaltiniai:

Vaizdo įrašas: Archeologiniai žvalgymai 2018 Akmenė, Mažeikiai. Žr. <https://youtu.be/i-UVtcHLDso> (arba kitas mokytojo siūlomas vaizdo įrašas apie kasinėjimus, radinius, kostiumo detales)

Užduotys:

1. Peržiūrėti vaizdo įrašą, nusipiešti archeologinių radinių eskizus.
2. Atlikus lyginamąją analizę pasiūlyti, kurie radiniai tiktų tam tikro amžiaus archeologinio kostiumo papildymui.

Pamokos eiga: Mokytoja suformuluoja užduotį – fiksuoti vaizdo įrašė matomus radinius, klausia, kuriais iš jų būtų galima papildyti archeologinį kostiumą, prašo nurodyti, kurio laikotarpio kostiumui jie tiktų. Mokiniai kviečiami diskutuoti apie archeologinių radinių reikšmę atkuriant archeologinį kostiumą, aptariamas jo autentiškumas ir interpretacijos, pasigaminimo galybės. Atkreipiamas dėmesys ne tik į papuošalų, bet ir į tekstilės radinius.

4 pamoka

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, komunikavimo, skaitmeninė.

Tikslas: Tyrinėti baltų aprangos elementų simboliką, sąsajas su apeigomis ir papročiais.

Užduotys:

1. Išsirinkti du tris baltų aprangos elementus ir surasti informacijos apie jų simboliką.
2. Susisteminti informaciją ir pristatyti klasėje.

Pamokos eiga: Mokiniai individualiai arba grupėmis išsirinkę patikusius baltų aprangos elementus (pvz. juosta, galvos danga ir t.t.) ar raštus (žalčiukas, saulytės ir t.t.) ieško informacijos apie jų simbolines reikšmes įvairiuose šaltiniuose (pavyzdžiui, Ambraziejienė R. *Rasties versmė apie ženklus ir simbolius*). Pamokos pabaigoje, jei reikia, mokytojas papildo, akcentuodamas vieną kitą sąsają su apeigomis (pvz. juostų reikšmė, raštų simbolika).

5 pamoka

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, komunikavimo.

Tikslas: Išskirti ir palyginti baltų aprangos elementus XVIII–XIX amžiaus lietuvių ir latvių tautiniuose kostiumuose.

Užduotys:

1. Pateiktose nuotraukose atpažinti baltų aprangos elementus lietuvių ir latvių tautiniuose kostiumuose, pateikti panašumų ir skirtumų.
2. Pristatyti klasėje pasirinkta forma.

Pamokos eiga: Mokytojas pateikia mokiniams pluoštą nuotraukų su XVIII–XIX amžiaus lietuvių ir latvių tautiniais kostiumais. Mokiniai jose ieško baltų aprangos elementų, juos perspiešia/persifotografuoja, suranda baltų aprangos detalių ir parengia aprašą, jį pristato klasėje; palygina juos, pateikia panašumų ir skirtumų pavyzdžių. Dalijasi išvalgomis.

6 pamoka

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, komunikavimo.

Tikslas: Palyginti baltų ir keltų (ar kt.) archeologinio kostiumo rekonstrukcijas.

Užduotys:

1. Remiantis pateikta informacija apie keltų (ar kt.) archeologinį kostiumą išskirti baltų ir skandinavų (ar kt.) archeologinių kostiumų panašumus ir skirtumus, pateikti apibendrinančias išvadas.

Pamokos eiga: Mokytojas (arba iš anksto pasiruošęs mokinys) perskaito pranešimą apie keltų (ar kt) archeologinį kostiumą. Mokiniai išklausę pranešimo pildo lentelę, pastebėjimus, išvalgas apibendrina rašydami apibendrinamą pastraipą.

7 – 8 pamoka

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, kūrybiškumo, komunikavimo.

Tikslas: Apžvelgti rekonstruotos baltų aprangos dabartinę nešioseną per įvairius renginius ar užsiimant tam tikra veikla, apsvastyti ir interpretuoti atskirų archeologinio kostiumo elementų pritaikymą šiuolaikinėje aprangoje.

Užduotys:

1. Sukurti šiuolaikinių drabužių pavyzdžių, panaudojant archeologinio kostiumo detales, pavyzdžių.
2. Pasigaminti archeologinio kostiumo detalių, kurias būtų galima pritaikyti šiuolaikinėje aprangoje (pvz. nusiausti vytinę juostelę vytinių juostų audimo įrankiais, ja apkantuoti kišenę ir t.t.).

Pamokos eiga:

Mokiniai nupiešia šiuolaikinių drabužių, kuriuose panaudojami archeologinio kostiumo elementai, eskizų arba nupiešia stilizuoto archeologinio kostiumo eskizą.

Mokiniai savo nuožiūra pasirenka veiklos specifiką – mezgimą, audimą, drabužių dizainą ir pan. Jei mokiniams nepavyksta rasti pavyzdžių patiems, mokytojas nurodo šaltinius, pavyzdžiui:

juostė: prieiga internete <https://www.youtube.com/watch?v=v4tG1RvhA28>;

<https://www.facebook.com/juostejuoste>); mezgimas adata: prieiga internete

<https://youtu.be/UccNms585t4>; juostelės audimas: prieiga internete <https://youtu.be/Mi89IJlPUw>

5. Tiriamojo darbo rengimas ir vertinimas

Tiriamaisiais darbais siekiama ugdyti mokinių gebėjimus atlikti nesudėtingus, tačiau pakankamai išsamius tyrimus, taikyti per pamokas įgytas ir savarankiškai iš įvairių etninės kultūros mokslo darbų ir šaltinių atrinktas lietuvių etninės kultūros ir baltų kultūros žinias, analizuoti jas skirtinguose sociokultūriniuose kontekstuose, apibūdinti ir vertinti baltų kūrybinį paveldą ir amatus, palyginti baltų ir kitų senųjų kultūrų reiškinius ir objektus, siejant kelias kultūros sritis ir pateikiant apibendrinančias išvadas, plėtoti kritinį ir kūrybinį mąstymą, stiprinti dalykinio samprotavimo ir rašymo įgūdžius. Siekiama skatinti mokinius toliau tyrinėti ir mokytis.

Etninės kultūros tiriamąjį darbą sudaro tyrimas mokinių dominančia etninės kultūros raiškos tema. Rengdami tiriamuosius darbus mokiniai tyrimui pasirenka dominančią etninės kultūros temą, analizei pasitelkia mokslinius tyrimus ir kitus šaltinius. Šiame darbe svarbios mokinio asmeninės išvalgos.

Tiriamojo darbo temas siūloma pasirinkti pagal programos turinyje pateiktą tematiką, siejant su mokinio interesais, rūpimais klausimais ir patirtimi. Darbai gali būti praktinio (taikomojo), teorinio ir istorinio-apžvalginio pobūdžio.

Praktinio (taikomojo) pobūdžio darbas

1. Apibūdinami nagrinėjamos temos teoriniai aspektai (pripažintos teorijos, metodikos, diskusiniai bei probleminiai klausimai, apžvelgti Lietuvoje ir užsienyje atlikti svarbiausi darbai).
2. Remiantis antrinės ir pirminės informacijos duomenimis, išanalizuojama esama situacija.
3. Remiantis atlikta analize, pateikiami siūlymai, rekomendacijos.

Teorinio pobūdžio darbas

1. Remiantis literatūra, apžvelgiami nagrinėjama tema atlikti svarbiausi darbai ir apžvelgiama dabartinė srities būklė.
2. Remiantis atlikta literatūros apžvalga, pateikiamas teorinių koncepcijų ir atskirų teiginių įvertinimas bei pareikšta sava argumentuota nuomonė.
3. Aptariamos nagrinėjamos problemos teorinių teiginių, metodikų, rekomendacijų ir pan. taikymo galimybės praktikoje.

Istorinio-apžvalginio pobūdžio darbas

1. Pateikiama nagrinėjamo reiškinių raida Lietuvoje (ir Baltijos šalyse, Europoje) ir analizuojamos įvykusių bei vykstančių pokyčių priežastys, juos lemiantys veiksniai.
2. Suformuluotos apibendrinančios išvados.
3. Pateikta nagrinėjamo reiškinių raidos perspektyva, prognozė.

Temų pavyzdžiai

- Baltų etnogenezės klausimai.
- Senoji baltų kultūra: pasaulėžiūra, mitologija ir religija, papročiai, gyvenimo būdas, baltų palikimas kultūriniame kraštovaizdyje, kiti reiškiniai ir objektai.
- Baltų sakytinio, muzikinio ir kito kūrybinio paveldo ypatybės, simbolika, savitumas, vertė.
- Baltų kalendorinių papročių simbolika, su papročiais susijusi tautosaka ir folkloras; amatai ir verslai.
- Baltų kultūra kitų senųjų kultūrų kontekste; baltų ir kitų senųjų kultūrų reikšmė dabarčiai.
- Baltų kūrybos nagrinėjimas ir senosios baltų kūrybos elementų įtraukimo į savo kūrybą pristatymas ir aptarimas, interpretavimas.
- Savo pačių ar bendruomenės etnokultūrinės veiklos, projektų pristatymas ir rezultatų analizė, perspektyvų diskusinis aptarimas.
- Etnokultūrinės vertybės, jų raida ir reikšmė; jų vaidmuo asmens pasaulėvaizdžiui ir tapatybei.
- Baltų kultūrinio palikimo vertė ir santykis su kitomis kultūromis.
- Etninės kultūros reikšmė šiuolaikiniame pasaulyje; tradicijų tęstinumas ir sklaida, populiarinimas įvairiose aplinkose.

Tiriamąojo darbo struktūra

- Antraštinis lapas;
- Turinys;
- Įvadas (nurodomas pasirinktos tyrimo temos aktualumas ir tyrimo tikslas);
- Tyrimo rezultatai (įžvalgos pateikiamos tikslingai jas siejant su literatūros ir kitų šaltinių analize, nurodant ryšius su praeities ir dabarties kontekstais, kultūriniais - istoriniais aspektais);
- Išvados (pateikiamos išvados arba tyrimo apibendrinimas, kuriame paaiškinama, kokių naujų žinių ir patirties mokinyš įgavo atlikdamas tyrimą);
- Literatūros sąrašas (ne mažiau kaip 5 šaltiniai);
- Priedai (jei reikalinga).

Darbą sudaro antraštinis puslapis, turinys, įžanga, du skyriai su poskyriais, išvados ir literatūros bei šaltinių sąrašas. Svarbu apibrėžti darbo objektą, tikslą ir uždavinius (iki trijų). Tyrimo objektas – apibrėžiama tai, kas bus tiriama. Tyrimo tikslas yra formuluojamas vienas, turi atitikti nagrinėjamos temos pavadinimą, atspindėti problemą, tyrimo objektą ir nurodyti bendrą tyrimo

kryptį. Tyrimo uždaviniai nurodo, kokie pasirinktos temos aspektai bus tiriami. Tai – smulkesnės užduotys, kurias reikia atlikti, siekiant įgyvendinti darbo tikslą. Kiekvienas uždavinys rašomas iš naujos eilutės. Jie yra numeruojami. Parašius darbą kiekvienas uždavinys turėtų atsispindėti išvadose.

Turinyje surašomi skyrių ir poskyrių pavadinimus bei puslapius. Pavadinimai turinyje ir tekste turi sutapti. Skyrių ir poskyrių pavadinimuose atsispindi pagrindinės darbo sąvokos. Skyrių pavadinimai užrašomi didžiosiomis, poskyrių — mažosiomis raidėmis (išskyrus pirmąją antraštės raidę), šriftas 12 pt dydžio, paryškintas. Skyriai ir poskyriai numeruojami (numeracija turi atitikti turinį). Skyrių pavadinimai turėtų detalizuoti temą, poskyriai — skyrius, o skyreliai — poskyrius. Taigi visos dalys turėtų būti logiškai nuosekliai išdėstytos — kiekvienas skyrius ir poskyris turėtų būti neatskiriama ankstesnės dalies sąsaja. Skyrių pavadinimai neturėtų dubliuoti darbo pavadinimo, o poskyrių pavadinimai — skyrių pavadinimų. Taip pat skyriai ir poskyriai negali vadintis bendrais pavadinimais, tinkančiais kiekvienam studijų darbui, pavyzdžiui: *Literatūros apžvalga*, *Teorinė dalis*, *Praktinė dalis* ir pan. Pavadinimuose neturėtų būti santrumpų.

Tiriamąo darbo vertinimo kriterijai

Etninės kultūros tiriamasis darbas vertinamas dešimties balų sistema remiantis šiais kriterijais: pasirinktos temos atskleidimas; tyrimo išsamumas ir kontekstų analizės tikslumas; asmeninės patirties ir kitų autorių nuomonės panaudojimo tinkamumas ir korektiškumas; taisyklingas etninės kultūros sąvokų ir terminų vartojimas; formalių reikalavimų tiriamajam darbui atitikimas (apimtis, literatūros šaltinių skaičius).

- puiku (dešimt) – originalus, moksliniu požiūriu nepriekaištingas, neturintis nei turinio, nei formos trūkumų darbas;
- labai gerai (devyni) – originalus, moksliniu požiūriu nepriekaištingas darbas, turintis tik formalių trūkumų (bibliografinio aprašo, apipavidalinimo ir pan.);
- gerai (aštuoni) – analitinis darbas, turintis turinio (nepakankamai išsami ar nebaigta surinktos medžiagos ir duomenų analizė, nepakankamai pagrįstas tyrimo duomenų statistinis patikimumas ir pan.) ir formalių trūkumų;
- pakankamai (septyni) – labiau aprašomasis nei analitinis, nepakankamai tobulas ir turintis formalių trūkumų darbas;
- patenkinamai (šeši) – aprašomojo pobūdžio darbas, grindžiamas pasyviu medžiagos išdėstymu, turintis formalių trūkumų;
- silpnai (penki) – kompiliacija;
- slenkstinis (keturi) – kompiliacija, turinti formalių trūkumų.

Vertinant darbą atsižvelgiama į mokinio atlikto darbo savarankiškumo laipsnį, dėstymo logiką, teiginių ir išvadų pagrįstumą, atlikto tyrimo sudėtingumą. Nustačius plagijavimo faktą, darbas nevertinamas.

Tiriamąojo rašto darbo vertinimo kriterijai

Nr	Kriterijus	Tinkamas	Kelia abejonių	Netinkamas
1.	Pavadinimo atitikimas darbo turiniui			
2.	Temos aktualumas			
3.	Temos naujumas, originalumas			
4.	Darbo problemos, tikslų, uždavinių formulavimas			
5.	Tyrimo temai adekvačių literatūros šaltinių naudojimas (skaičius, aktualumas, skirtingų šaltinių naudojimas)			
6.	Tyrimo atitikimas darbo tikslui			
7.	Tyrimo duomenų kiekis, jų analizės kokybė			
8.	Tyrimo rezultatų interpretavimo tinkamumas			
9.	Išvadų pagrįstumas, sąsajos su tyrimo tikslu, uždaviniais ir rezultatais			
10.	Darbo kalbos sklandumas ir taisyklingumas			
11.	Darbo įforminimas			

6. Literatūra ir šaltiniai

Literatūros ir šaltinių sąrašas parengtas pagal vidurinio ugdymo Etninės kultūros BP mokymo turinio temas. Sąrašas nėra baigtinis, dalyko mokytojas, rengdamasis pamokoms, turėtų pasidomėti naujausia literatūra ir elektroniniais šaltiniais.

Tema, potemės	Rekomenduojama literatūra ir šaltiniai
<p>Žmogaus gyvenimo ciklo tarpsniai ir apeigos</p> <p>Gimtuvės, krikštynos</p>	<p><i>Baltų šventadieniai (6). Gimtuvės ir vardynos.</i> Pokalbis su R. Paukšyte-Šakniene (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=8i_PjPKi308&list=PL1whvj7KjqL6UwsWPuUvfFVDIbfPvrtCU&index=13.</p> <p>Paukštytė, Rasa. Gimtuvės. Iš: Vyšniauskaitė A., Kalnius P., Paukštytė-Šaknienė R. <i>Lietuvių šeima ir papročiai</i>. Vilnius: „Mintis“, 2009, p. 396–441.</p> <p>Vaitkevičienė, Daiva. Laima gimtuvėse ir krikštynose. <i>Tautosakos darbai</i>. T. 16 (23), 2002, p. 123–139. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkeviciene_Daiva/Vaitkeviciene_TD_23_2002.pdf.</p> <p>Racėnaitė, Radvilė. Pastangos paveikti vaiko likimą tradicinėje kultūroje. <i>Res Humanitariae</i>. 2010, t. 7, p. 120–141. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Racenaite_Radvile/Racenaite_RH_7_2010.pdf.</p> <p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u></p> <p>Pretorijus, Matas. Senovės prūsų krikštytųjų apeigos. <i>Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla</i>. III tomas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2006, p. 645–657.</p> <p>Žarskus, Aleksandras; Patackas, Algirdas. Gimtųjų virsmas. <i>Virsmų knyga</i>. Kaunas, 2013, p. 313–416.</p>
<p>Vestuvės</p>	<p>Vėlius, Norbertas. Senieji vestuvinių dainų ir papročių semantikos klodai. <i>Tautosakos darbai</i>. T. 48, 2014, p. 97–172. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Velius_Norbertas/Velius_TD_48_2014.pdf</p> <p>Vyšniauskaitė, Angelė. Vedybos. Iš: Vyšniauskaitė A., Kalnius P., Paukštytė-Šaknienė R. <i>Lietuvių šeima ir papročiai</i>. Vilnius: „Mintis“, 2009, p. 271–381.</p> <p>Butkus, Alvydas. <i>Latviai</i>. Kaunas: Aesti, 1995.</p> <p>Šidiškienė, Irma. Kultūrinio tapatumo gairės. Simboliniai veiksmai vestuvėse. Paukštytė-Šaknienė R. Šidiškienė I., Šaknys Ž. (sudarytojas) ir kt. <i>Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai. Lietuvos kultūra</i>. Vilnius: LII leidykla, 2009, 111–132 (151).</p> <p><i>Baltų šventadieniai (5). Vestuvės.</i> (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=5I1yriFaU30&list=PL1whvj7KjqL6UwsWPuUvfFVDIbfPvrtCU&index=10&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u></p> <p>Pretorijus, Matas. Apie senovės prūsų sužadėtuves ir vestuves pagal senovės prūsų kronikų pasakojimą. <i>Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla</i>. III tomas. Vilnius:</p>

	<p>Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2006, p. 575–599.</p> <p><i>Lietuvių šeimos papročiai</i>. Parengė Arūnas Vaicekauskas. Kaunas: Šviesa, 2006.</p> <p>Žarskus, Aleksandras; Patackas, Algirdas. Vestuvių virsmas. <i>Virsmų knyga</i>. Kaunas, 2013, p. 133–305.</p> <p>Kazlauskaitė, Ieva. <i>Kaip atrodo vestuvės pagal senąsias baltų tradicijas: aukuras, vaidila ir jokio alkoholio</i>. TV3.lt (virtualus). Internetinė prieiga: https://www.tv3.lt/naujiena/gyvenimas/kaip-atrodo-vestuves-pagal-senasias-baltu-tradicijas-aukuras-vaidila-ir-jokio-alkoholio-n919370</p>
Laidotuvės, mirusiųjų minėjimai	<p>Pretorijus, Matas. Apie dabartinių prūsų, nadruvių ir skalvių laidotuvių apeigas. <i>Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla</i>. III tomas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2006, p. 683–689.</p> <p><i>Baltų šventadieniai (25). Vėlinės</i>. Pokalbis su A. Vaicekausku (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=CshZhpaNk9M&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>Vyšniauskaitė, Angelė. Laidotuvės. Iš: Vyšniauskaitė A., Kalnius P., Paukštytė-Šaknienė R. <i>Lietuvių šeima ir papročiai</i>. Vilnius: „Mintis“, 2009, p. 442–462.</p> <p>Beresnevičius, Gintaras. <i>Dausos: pomirtinio gyvenimo samprata senojoje lietuvių pasaulėžiūroje</i>. Vilnius: Gimtinė–Taura, 1990. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Beresnevicius_Gintaras/Beresnevicius_1990_Dausos.pdf</p> <p>Kartų kaita (Papročiai. Tautosaka ir literatūra. Muzikinis folkloras). <i>Namiai etninėje kultūroje. Lietuvių etninė kultūra</i>. Skaitmeninė mokymosi priemonė. Vilnius: Elektroninės leidybos namai, 2007. Prieiga internete: http://mkp.emokykla.lt/etnine3/?id=53&level=1</p> <p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u></p> <p>Razauskas, Dainius. Sielų ratas: keletas pastabų apie reinkarnaciją ir Išsivadavimą. <i>Liaudies kultūra</i>. 1999, Nr. 6 (69), p. 25–34. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Razauskas_Dainius/Razauskas_LK_1999_6.pdf</p> <p>Žarskus, Aleksandras; Patackas, Algirdas. Mirties virsmas. <i>Virsmų knyga</i>. Kaunas, 2013, p. 421–533.</p>
Paprotinis elgesys	<p>Mačiekus, Venantas. Paprotinė teisė. <i>Mažosios Lietuvos enciklopedija</i> (virtualus). Internetinė prieiga: https://www.mle.lt/straipsniai/paprotine-teise</p> <p>Jūratė Sprindytė. Lauro šaka virš baltiškųjų archetipų. Internetinė prieiga: http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/J%C5%ABrat%C4%97_Sprindyt%C4%97_Lauro_%C5%A1aka_vir%C5%A1_balti%C5%A1k%C5%B3j%C5%B3_archetip%C5%B3.LH7802B.pdf</p> <p>Trinkūnas, Jonas. Tebūnie darna! Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2010/10/25/j-trinkunas-tebunie-darna/</p> <p>Savickaitė, Dalia. Šeimos įstatymai iki valstybės atkūrimo. Švenčionių kraštas. 2018 m. sausio 13 d., šeštadienis Nr.3 (1727). Internetinė prieiga: https://www.svencioniukrastas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=5426:eimos-statymai-iki-valstybs-atkrimo&catid=678:2018-m-sausio-13-d-etadienis-nr3-1727&Itemid=59</p>

	<p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u></p> <p>Mačiekus, Venantas. Papročių teisės elementai valstiečių tarpusavio santykiuose XX a. pirmoje pusėje. <i>Rietavo apylinkės</i>. Kaunas, 1992, p. 365–378.</p> <p>Marcinkevičienė, Nijolė. Vienišas žmogus lietuvių kaimo bendruomenėje XIX a.–XX a. pradžioje. <i>Liaudies kultūra</i>. 1999, Nr. 1, p. 11–14. Internetinė prieiga: https://www.lnkc.lt/go.php/lit/1996--1988/88599</p> <p>Razauskas, Dainius. Kūnas – namas, šventykla, pilis, miestas. Pasaulis. <i>Sovijus: tarpdalykiniai kultūros tyrimai</i>. 2019, t. 7, Nr. 2, p. 10–28. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Razauskas_Dainius/Razauskas_Sovijus_7_2_2019.pdf</p> <p>Urbanavičienė, Dalia. Moteriško prado raiška baltų kultūroje (paskaita). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2021/09/14/d-urbanaviciene-moteriskojo-prado-raiska-baltu-tradicijoje-i/</p> <p>Vaitkevičienė, Daiva. Namų laimė. <i>Liaudies kultūra</i>. 2002, Nr. 4 (85), p. 9–21. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkeviciene_Daiva/Vaitkeviciene_LK_2002_4.pdf</p>
<p>Baltų palikimas kultūrinia me kraštovaiz dyje</p>	<p>„Baltų genas“: V. Vaitkevičius apie Senovės lietuvių šventvietes (video). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2016/10/04/baltu-genas-v-vaitkevicius-apie-senoves-lietuviu-sventvietes-video/</p> <p>Vaitkevičius, Vykintas. Trumpa šventviečių istorija (straipsnis ir paskaita). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2018/06/13/v-vaitkevicius-trumpa-sventvieciu-istorija-video/</p> <p>Klimka, Libertas. Lietuvių namai: papročiai ir tikėjimai. Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=177</p> <p>Vaitkevičienė, Daiva. Apie savas vietas lietuvių prigimtinėje kultūroje. <i>Liaudies kultūra</i>. 2012, Nr. 4 (145), p. 30–49. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkeviciene_Daiva/Vaitkeviciene_LK_2012_4_b.pdf</p> <p>Vaitkevičius, Vykintas. Kraštovaizdžio skaitymas su patirties žodynu. <i>Liaudies kultūra</i>. 2012, Nr. 4 (145), p. 50–61. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkevicius_Vykintas/Vaitkevicius_LK_2012_4.pdf</p> <p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u></p> <p>„Baltų genas“: V. Vaitkevičius apie legendines Lietuvos vietas (video). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2016/10/11/baltu-genas-v-vaitkevicius-apie-legendines-lietuvos-vietas-video/</p> <p>Vaitkevičius, Vykintas. Piliakalnių duris pravėrus: padavimai apie miegančią lietuvių kariuomenę. <i>Liaudies kultūra</i>. 2017, Nr. 1 (171), p. 5–17. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkevicius_Vykintas/Vaitkevicius_LK_2017_1.pdf</p> <p>Vaitkevičius, Vykintas. Baltų šventviečių atodangos. <i>Liaudies kultūra</i>. 2016, Nr. 4 (169), p. 33–43. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkevicius_Vykintas/Vaitkevicius_LK_2016_4.pdf</p> <p>Vaitkevičius, Vykintas. Pilkapiai lietuvių prigimtinės kultūros lauke. <i>Liaudies</i></p>

	<p><i>kultūra</i>. 2015, Nr. 1 (160), p. 38–47. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkevicius_Vykintas/Vaitkevicius_LK_2015_1_a.pdf</p> <p>Vaitkevičius, Vykintas. Senosios Lietuvos šventvietės, arba gyva nutrūkusi tradicija. <i>Gimtasai kraštas</i>. 2008, Nr. 1, p. 70–73. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaitkevicius_Vykintas/Vaitkevicius_GK_1_2008.pdf</p> <p>Lietuvos piliakalniai. Internetinė prieiga: http://www.piliakalniai.lt/index.php</p> <p>Pilkapiai. Internetinė prieiga: https://duseles.lt/</p> <p>Pylis ir piliakalniai. Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=178</p>
Archeologinis kostiumas	<p>Steponavičienė D. Archeologinis kostiumas. <i>Namai etninėje kultūroje. Lietuvių etninė kultūra</i>. Internetinė prieiga: http://mkp.emokykla.lt/etnine3/?id=7</p> <p>Bačėnė, Edita. <i>Baltų lopšy – lietuviško kostiumo ištakos</i> (virtualus). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=w9sYxJx5ijM&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>Rastenytė, Beatričė. <i>Žiemgalių papuošalai</i> (virtualus). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2016/01/05/ziemgaliu-papuosalai/</p> <p>Rastenytė, Beatričė. <i>Apie baltų ornamentikos simboliką</i> (virtualus). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2016/01/05/apie-baltu-ornamentikos-simbolika/</p> <p>Baltų Atlantida. Internetinė prieiga: http://www.sarmatija.lt/</p> <p>Papildoma literatūra ir šaltiniai</p> <p><i>Baltų menas. Arts of the Balts</i>. Sudarytojas Adomas Butrimas. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2009.</p> <p><i>Baltiški papuošalai – archeologiniai radiniai</i>. Ethnicart.lt (virtualus). Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=183&lang=lt</p> <p><i>Archeologiniai radiniai. Gintaras. Baltiški papuošalai</i>. Ethnicart.lt (virtualus). Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=55&Itemid=185&lang=lt</p> <p><i>Lietuvių apranga</i>. Ethnicart.lt (virtualus). Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=72&Itemid=202</p> <p>Archeologinis-istorinis kostiumas. Internetinė prieiga: http://www.lnkc.lt/go.php/lit/Archeologinis-istorinis-kostiumas/34;</p> <p>Archeologinio ir istorinio kostiumo aktualizavimas, sklaida, adaptacija, dėvėjimas ir gamyba. Internetinė prieiga: http://utenoskc.lt/wp-content/uploads/2016/05/Archeologinis-2.pdf;</p> <p>Archeologiniai ir istoriniai kostiumai. Internetinė prieiga: http://www.antiqua.lt/kostiumai_Lietuva.htm</p>
Mityba ir sveikatos tausojimas baltų kultūroje	<p>Lietuviška virtuvė pro istorijos akinius (interviu su R. Laužiku). Internetinė prieiga: https://www.vz.lt/po-darb%C5%B3/2015/12/27/lietuviska-virtuve-pro-istorijos-akinius</p> <p>Balsys, Rimantas. Pirtis – XIV–XVIII a. valstiečių „mažoji bažnyčia“. <i>Gimtasai kraštas</i>, Nr. 6, 2013, p. 17–23. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-</p>

	<p>content/uploads/2013/12/Balsys_Rimantas/Balsys_GK_6_2013.pdf Daunys, V. S. <i>Pirties genezės klausimai etninėse teritorijose</i>. Internetinė prieiga: https://www.lekus.lt/ugdytojams/biblioteka/</p> <p><i>Liaudies medicina</i>. Ethnicart.lt (virtualus). Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=77&Itemid=207</p> <p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u> „BALTŲ KELIAS“. „Proistorinių laikų baltų maistas ir šiandienos turistai“ (R. Laužiko paskaita). https://www.youtube.com/watch?v=OxifIvORVQM&ab_channel=Balt%C5%B3kelias</p> <p>Balsys, Rimantas. <i>Pirtis</i>. Iš: <i>Lietuvių ir prūsų pagonybė: alkai, žyniai, stabai</i>. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2015, p. 56–73.</p> <p><i>Vaistažolės</i>. Ethnicart.lt. Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=208&lang=lt</p> <p>Lietuviškas kulinarinis paveldas: liaudiški valgiai, senoviniai Lietuvos patiekalai. Internetinė prieiga: https://youtube.com/playlist?list=PLrLh0Vet5pcKAvADMg_NphesEX2XpxjSY</p> <p>Lietuvos kulinarinis paveldas. Internetinė prieiga: https://youtu.be/zQKuWnVba_w</p>
<p>Pasaulėžiūra, mitologija ir religija</p>	<p>Vėlius, Norbertas. <i>Senovės baltų pasaulėžiūra</i>. Mintis, 1983.</p> <p>Gimbutienė, Marija. <i>Baltai priešistoriniais laikais: etnogenezė, materialinė kultūra ir mitologija</i>. Mokslas, 1985.</p> <p>Gimbutienė, Marija. <i>Senoji Europa</i>. Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995.</p> <p>Vėlius, Norbertas. Baltų religijos ir mitologijos šaltinių pobūdis. <i>Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai, I: nuo seniausių laikų iki XV amžiaus pabaigos</i> (sudarė N. Vėlius). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996, p. 22–49. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Velius_Norbertas/Velius_BRMS_1_1996.pdf</p> <p>Vėlius, Norbertas. Baltų mitologija iš sakalo skrydžio [apie M. Gimbutienės tyrinėjimus]. <i>Tautosakos darbai</i>. T. 3 (10), 1995, p. 11–21. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Velius_Norbertas/Velius_TD_10_1995.pdf</p> <p>Vėlius, Norbertas. Baltų mitologija iš sakalo skrydžio [apie A. J. Greimo tyrinėjimus]. <i>Tautosakos darbai</i>. T. 2 (9), 1993, p. 54–70. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Velius_Norbertas/Velius_TD_9_1993.pdf</p> <p>Beresnevičius, Gintaras. Lietuvių religija ir mitologija. <i>Liaudies kultūra</i>. 2014, Nr. 2 (155), p. 16–25. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Beresnevicius_Gintaras/Beresnevicius_LK_2014_2.pdf</p> <p>Vėlius, Norbertas. <i>Senovės baltų pasaulėžiūra</i>. Mintis, 1983. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Velius_Norbertas/Velius_1983_SBP.pdf</p> <p>Balsys, Rimantas. Pagoniškojo lietuvių ir prūsų panteono raida (Metodinė</p>

priemonė). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2014. Internetinė prieiga: http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/2014_Pagoniskojo_lietuviu_ir_prusu_panteono_raida.pdf/3927ee7f-e6f4-43e4-b1b6-f92577b83e0a

Dokumentinis filmas „Ženkliai už laiko ribų. Archeologės Marijos Gimbutienės istorija“. Internetinė prieiga: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000156854/dokumentinis-filmas-zenklai-uz-laiko-ribu-archeologes-marijos-gimbutienes-istorija>

Indoeuropiečių mitologija. Latvių mitologija. *Mitologijos enciklopedija. Pasaulio tautų mitologinės būtybės ir vaizdiniai*, 1-2. Vaga, 1997.

Papildoma literatūra ir šaltiniai

Gimbutienė, Marija. *Senovės lietuvių deivės ir dievai*. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002.

Beresnevičius, Gintaras. *Lietuvių religija ir mitologija*. Tyto alba, 2019.

Laurinkienė, Nijolė. *Dangus baltų mitiniame pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019.

Lietuvių religija ir mitologija. Mitologijos enciklopedija. T. 2. Vilnius: Vaga, 1999, p. 235–300.

Indoeuropiečių mitologija. Latvių mitologija. *Mitologijos enciklopedija. Pasaulio tautų mitologinės būtybės ir vaizdiniai*, 1-2. Vaga, 1997.

Laurinkienė, Nijolė. Dangus senojoje baltų pasaulėvokoje. *Tautosakos darbai*. T. 52, 2016, p. 13–35. Internetinė prieiga: [http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene TD 52 2016.pdf](http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene_TD_52_2016.pdf)

Razauskas, Dainius. Lietuviškos šventumo sąvokos kilmė. *Liaudies kultūra*. 2016, Nr. 4 (169), p. 13–18. Internetinė prieiga: [http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Razauskas_Dainius/Razauskas LK 2016 4.pdf](http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Razauskas_Dainius/Razauskas_LK_2016_4.pdf)

TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Apie laimę ir deivę Laimą (su D. Vaitkevičiene). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=RCJxmC3AHRw&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas

Balsys, Rimantas. Ritualinis juokas baltų religijoje ir mitologijoje. *Gimtasai kraštas*, Nr. 17, 2019, p. 5–10. Internetinė prieiga: [http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Balsys_Rimantas/Balsys GK 17 2019.pdf](http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Balsys_Rimantas/Balsys_GK_17_2019.pdf)

TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Medžių mitiniai įvaizdžiai senovės lietuvių pasaulėvaizdyje (su L. Klimka). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=LfrVdRQIBZM&list=PL1whvj7KjqL6lpnGV08vm1hjvzlzT4YqK&index=12&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas

Beresnevičius, Gintaras. *Baltų religinės reformos*. Vilnius: Taura, 1995.

Beresnevičius, Gintaras. *Dausos*. Vilnius: Taura, 1995.

Greimas, Algirdas. *Tautos atminties beieškant. Apie dievus ir žmones*. Vilnius–Chicago: Mokslas, 1990. Internetinė prieiga: [http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Greimas_J_Algirdas/Greimas 1990 TAB.pdf](http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Greimas_J_Algirdas/Greimas_1990_TAB.pdf)

Greimas, Algirdas. *Lietuvių mitologijos studijos*. (sudarė Kęstutis Nastopka).

	<p>Vilnius: Baltos lankos. 2005. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Greimas_J_Algirdas/Greimas_2005_LMS.pdf</p> <p>Laurinkienė, Nijolė. Žemyna – žemė ir deivė. <i>Tautosakos darbai</i>. T. 44, 2012, p. 17–29. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene_TD_44_2012.pdf</p> <p>TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Baltų mitinio pasaulio šventumas (su D. Razausku). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=maktArZUnlQ&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Mitų prasmių raštai (su K. Nastopka). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=Qe_1PdpvJhI&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Ugnies mitinė samprata (su D. Senvaityte). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=-tUfQJ82Co&list=PL1whvj7KjqL6lpnGV08vm1hjlzht4YqK&index=20&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>Vaiškūnas, Jonas. Žmogaus ir dangaus šviesulių santykis lietuvių tradicinėje kultūroje. <i>Žmogaus samprata tradicinėje kultūroje: konferencijos medžiaga</i>. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 2005, p. 9–20. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Vaiskunas_Jonas/Vaiskunas_GB_M_2005.pdf</p>
<p>Kalendoriniai papročiai, amatai ir verslai</p>	<p>Laurinkienė, Nijolė. Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse dainose. Vilnius: Vaga, 1990. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene_1990_MA.pdf</p> <p>Šaknys, Žilvytis Bernardas. Šeimos gyvenimas [metų ciklo papročiai ir šventės]. <i>Papročiai. Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas</i>. Kaunas: Žiemgalos leidykla, 2007, p. 107–135.</p> <p><i>Baltų šventadieniai (1). Užgavėnės</i>. (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=gRfrLh1JIEU&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p><i>Baltų šventadieniai (3). Pavasario lygiadienis</i>. (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=pejbAn0iRf0&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>Dokumentinis filmas „Gyvo žalio!“ (dalyvauja ir apie Jorės šventę pasakoja J. Vaiškūnas, D. Vaiškūnienė, I. Trinkūnienė, M. Ališauskienė ir D. Razauskas, skamba grupės „Kūlgrinda“ giesmės). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=fF8ttoA3yYg&ab_channel=VideoAlkas</p> <p>Laurinkienė, Nijolė. Saulėtekio stebėjimas per Rasas kaip senasis religinis potyris. <i>Šiaurės Atėnai</i>. 2019-06-28, Nr. 12 (1316), p. 14. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene_SA_2019_12.pdf</p>

	<p>TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Dangaus šviesulių mitiniai vaizdiniai (su J. Vaiškūnu). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=1bsZ6X2Zrgw&list=PL1whvj7KjqL6lpnGV08vm1hvjvzhT4YqK&index=15&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas <i>Baltų šventadieniai (29). Šiaudų sodai – namų puošybos tradicija.</i> (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=bLH0zyDHHQE&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p><u>Papildoma literatūra ir šaltiniai</u></p> <p>Laurinkienė, Nijolė. Devyniaragio elnio semantikos akcentai. <i>Liaudies kultūra</i>. 2002, Nr. 1 (70), p. 30–33. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene_LK_2000_1.pdf</p> <p>Metų ratas. Kalendorinių švenčių muzikinis folkloras ir papročiai. Sud. Daiva Vyčnienė. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2008 [DVD].</p> <p><i>Baltų šventadieniai (16). Rasos šventė (1) dalis.</i> (TV laidų ciklo autorė režisierė Nijolė Jačėnienė). 2019. Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=16IWIMRuh8s&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>Vaiškūnas, Jonas. <i>Užgavėnių papročiai mena svarbiausių indoeuropiečių religinę šventę</i> (virtualus straipsnis). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2021/02/16/j-vaiskusnas-uzgaveniu-paprociai-mena-svarbiausia-indoeuropieciu-religine-svente/</p> <p>Vaiškūnas, Jonas. <i>Užgavėnės – esmingiausia senosios lietuvių religijos šventė</i> (virtualus straipsnis). Internetinė prieiga: https://alkas.lt/2017/02/27/jonas-vaiskusnas-uzgavenes-esmingiausia-senosios-lietuviu-religijos-svente/</p> <p><i>Atvažiuoja kalėdos: Advento–Kalėdų papročiai ir tautosaka.</i> Iš serijos „Gyvoji tradicija“. II papildytas leidimas. Sudarytojos: Nijolė Marcinkevičienė, Jūratė Šemetaitė, Audronė Vakarinienė. – Vilnius: Lietuvos nacionalinis kultūros centras, 2019.</p> <p>Lietuviškas (baltiškas) zodiakas. Ethnicart.lt (virtualus). Internetinė prieiga: http://www.ethnicart.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=854&Itemid=1034&lang=lt</p> <p>Amatai. Internetinė prieiga: https://www.atostogoskaime.lt/amatu-sarasas/</p> <p>Tradiciniai šiaudiniai sodai. Internetinė prieiga: https://www.sodai.eu/</p>
<p>Baltų kūryba</p>	<p>Maceina, Antanas. <i>Liaudies daina – tautos sielos išraiška</i> (virtualus straipsnis). Internetinė prieiga: http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Antanas_Maceina_Liaudies_daina_-_tautos_sielos_i%C5%A1rai%C5%A1ka.LA0300A.pdf</p> <p>Razauskas, Dainius. Dieviškoji daina. <i>Liaudies kultūra</i>. 2013, Nr. 3 (150), p. 11–17. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Razauskas_Dainius/Razauskas_LK_2013_3.pdf</p> <p>Laurinkienė, Nijolė. Pasaulio kūrimo motyvai lietuvių pasakojamojoje tautosakoje. <i>Liaudies kultūra</i>. 2002, Nr. 5 (86), p. 8–15. Internetinė prieiga: http://tautosmenta.lt/wp-content/uploads/2013/12/Laurinkiene_Nijole/Laurinkiene_LK_2002_5.pdf</p>

	<p>TV laidų ciklas „Skrajojantys ežerai. Baltų mitai ir simboliai“ (laidos autorė N. Jačėnienė). 2017. Gintaro tradicija (su A. Butrimu). Internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=wjzY33Yci2M&ab_channel=SigutisJa%C4%8D%C4%97nas</p> <p>Baltų menas. <i>Arts of the Balts</i>. Sudarytojas Adomas Butrimas. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2009.</p>
--	---

7. Skaitmeniniai ištekliai

1. Lituanistikos paveldo informacinė sistema Aruodai. Prieiga internete: <http://www.aruodai.lt/>
2. *Lituanistika* (tarptautinė mokslinė duomenų bazė). Prieiga internete: http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli
3. VDU *Etnologijos ir folkloristikos katedros Elektroninė duomenų bazė* (etnologijos ir folkloristikos klasifikacija, pavyzdžiai). Prieiga internete: <http://etnologijadb.vdu.lt>
4. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. Prieiga internete: <http://www.unesco.lt/>
5. *Tautinis paveldas* (sertifikuoti produktai, tradicinių amatininkų žemėlapis ir kt.). Prieiga internete: <http://www.tautinispaveldas.lt/portal/Apie/tabid/55/Default.aspx>
6. Archeologinis-istorinis kostiumas. Prieiga internete: <http://www.lnkc.lt/go.php/lit/Archeologinis-istorinis-kostiumas/34>
7. Archeologinio ir istorinio kostiumo aktualizavimas, sklaida, adaptacija, dėvėjimas ir gamyba. Prieiga internete: <http://utenoskc.lt/wp-content/uploads/2016/05/Archeologinis-2.pdf>
8. Archeologiniai ir istoriniai kostiumai. Prieiga internete: http://www.antiqua.lt/kostiumai_Lietuva.htm
9. Audio ir video „Tautosakos vartai“. Prieiga internete: <http://tautosakosvartai.lt/?record=542>
10. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas. Prieiga internete: <https://www.muziejuedukacija.lt/lt>
11. Virtuali sodų galerija. Prieiga internete: <https://www.sodai.eu/>
12. Viduramžių maisto kanalas youtube. Prieiga internete: https://www.youtube.com/channel/UC0XaXaVc_ILOF26dVF6Jz8g
13. Baltų Atlantida, apie archeologiją. Prieiga internete: <http://www.sarmatija.lt/>
<https://www.youtube.com/user/LLKCkanalas/videos>
14. Laidų „Po baltų Lietuvą: padavimų žemėlapis“, „Baltų šventadieniai“, „Saulė sodą sodino“ įrašai Sigučio Jačėno kanale. Prieiga internete: <https://www.youtube.com/channel/UCZ4i3iFKn07OIOXfCyndYVA/videos>;
15. Lietuvos etninės kultūros ugdytojų sąjungos internetinis puslapis. Prieiga internete: <https://www.lekus.lt/>

8. Užduočių pavyzdžiai

Turinys

27.2.1. **Archeologinis kostiumas.** Remdamiesi tyrimais, susipažindami su muziejų ekspozicijomis ar dalyvaudami gyvosios istorijos renginiuose, mokiniai nagrinėja I–XVI a. baltų aprangą. Tyrinėja baltų aprangos elementų simboliką, sąsajas su apeigomis ir papročiais. Atpažįsta šiuos elementus XIX amžiaus lietuvių ir latvių tautiniuose kostiumuose. Palygina baltų ir kitų kraštų (skandinavų, keltų ir kt.) archeologinio kostiumo rekonstrukcijas. Įvardija baltų aprangos dabartinę nešioseną per įvairius renginius ar užsiimant tam tikra veikla, pasigaminimo galimybes, svarsto ir interpretuoja archeologinio kostiumo atskirų elementų pritaikymą šiuolaikinei aprangai.

41. Pasiekimų lygių požymiai. III–IV gimnazijos klasės

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Etninės kultūros pažinimas (A)			
Fragmentiškai nagrinėja baltų sakinio, muzikinio ir kito kūrybinio paveldo ypatybes, simboliką, savitumą, nusako jų vertę (A1.3.1).	Nagrinėja baltų sakinio, muzikinio ir kito kūrybinio paveldo ypatybes, simboliką, savitumą, jų vertę (A1.3.2).	Analizuoja baltų sakinio, muzikinio ir kito kūrybinio paveldo ypatybes, simboliką, savitumą, apibūdina jų vertę, apibendrina (A1.3.3).	Analizuoja baltų sakinio, muzikinio ir kito kūrybinio paveldo ypatybes, simboliką, savitumą, samprotauja, argumentuodamas apibūdina jų vertę, apibendrina (A1.3.4).
Etninės kultūros raiška (B)			
Remdamasis fragmentiškais žiniomis apie baltų kultūrą kelia etnokultūrinės raiškos idėjas, kai kurias įgyvendina, fragmentiškai dalyvauja etnokultūrinėje veikloje (B2.1.1).	Remdamasis žiniomis apie baltų kultūrą kelia etnokultūrinės raiškos idėjas ir jas įgyvendina, dalyvauja etnokultūrinėje veikloje (B2.1.2).	Remdamasis žiniomis apie baltų kultūrą ir etnokultūrinę tradiciją kelia etnokultūrinės raiškos idėjas, kūrybiškai jas įgyvendina, dalyvauja įvairioje etnokultūrinėje veikloje, inicijuoja ir įgyvendina etninės kultūros projektus (B2.1.3).	Remdamasis žiniomis apie baltų kultūrą ir etnokultūrinę tradiciją kelia, svarsto etnokultūrinės raiškos idėjas, kūrybiškai jas įgyvendina, aktyviai dalyvauja įvairioje etnokultūrinėje veikloje, inicijuoja ir įgyvendina etninės kultūros projektus (B2.1.4).
Vertina etnokultūrinės raiškos idėjas nurodytais aspektais. Aptaria įgyvendintų idėjų rezultatus ir jų perspektyvas (B2.2.1).	Vertina etnokultūrinės raiškos idėjas kai kuriais aspektais. Svarsto įgyvendintų idėjų rezultatus ir jų perspektyvas (B2.2.2).	Vertina etnokultūrinės raiškos idėjas įvairiais aspektais. Analizuoja ir apibendrina įgyvendintų idėjų rezultatus ir jų perspektyvas (B2.2.3).	Argumentuodamas vertina etnokultūrinės raiškos idėjas įvairiais aspektais. Analizuoja ir apibendrina įgyvendintų idėjų rezultatus, išskirdami prioritetus diskutuoja apie jų perspektyvas (B2.2.4).

TEMA: Archeologinis kostiumas

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, kultūrinė, kūrybiškumo, komunikavimo.

Tikslas: Išanalizuoti šaltinius apie archeologinį kostiumą. Apžvelgti rekonstruotos baltų aprangos dabartinę nešioseną per įvairius renginius ar užsiimant tam tikra veikla, apsvaistyti ir interpretuoti atskirų archeologinio kostiumo elementų pritaikymą šiuolaikinėje aprangoje.

Užduotys:

1. Remiantis skirtingais šaltiniais apibūdinti archeologinio kostiumo ypatybes.
2. Sukurti šiuolaikinių drabužių pavyzdžių, panaudojant archeologinio kostiumo detales.

ARBA

2. Pasigaminti archeologinio kostiumo detalių, kurias būtų galima pritaikyti šiuolaikinėje aprangoje (pvz. nusiausti vytinę juostelę vytinių juostų audimo įrankiais, ja apkantuoti kišenę ir t.t.).

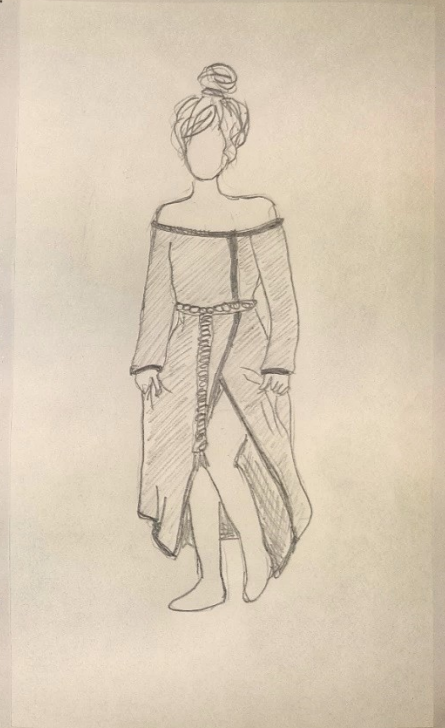
Atlikto darbo pavyzdys

Vilniaus „Židinio“ suaugusiųjų gimnazijos
IV gimnazijos klasės mokinio atliktas darbas

Archeologiniu kostiumu vadiname kostiumo rekonstrukciją – atkūrimą, paremtą archeologinių tyrimų metu rastais artefaktais. Didžiąją dalį medžiagos apie geležies amžių arba gentinį laikotarpį (I – XIII a.) Lietuvoje mums teikia archeologijos mokslas ir archeologinių tyrimų metu surinkta medžiaga. Senovėje gyvenusių žmonių veiklos pėdsakų aptinkama buvusiose gyvenvietėse, piliakalniuose ir laidojimo paminkluose (senkapiuose, pilkapynuose ir kapinynuose). Daugiausia archeologinių radinių, susijusių su apranga, jos detalėmis ir papuošalais yra randama tyrinėjant laidojimo paminklus. Istoriniai šaltiniai – rašytiniai ir ikonografija – iš šio laikotarpio yra negausūs ir naudojami kaip pagalbinė priemonė. Koks tai buvo kostiumas, ir ką jis reiškė tuometiniam žmogui – paaiškinti ir pateikti vieną tikslų atsakymą yra sunku. Kadangi taip aprengtas ir papuoštas žmogus keliavo į pomirtinį pasaulį, tai galėjo būti jo puošniausi – šventiniai – rūbai ir puošniausi papuošalai bei daiktai. Visgi daugelis tyrinamų įkapių būna kuklios – tai galėjo būti nulemta turtinių ir socialinių skirtumų.

Sakoma, kad madoje nėra nieko naujo, tik naujai atrasta sena, todėl, manyčiau, šiuolaikinėje madoje galima pritaikyti bet kurio laikotarpio ar epochos apdarų motyvus, juos pakoreguojant pagal šiuolaikinio žmogaus estetiką ir poreikius. Mano sukurtuose eskizuose didžioji dauguma detalių išlieka, tik atidengiama daugiau nuogo kūno, ypač juosmens srityje, taip sumažinant konservatyvų įvaizdį ir jį sumoderninant. Tokia apranga nėra kasdieniška, tačiau puikiai tinkanti teminėms šventėms, festivaliams ar kitokiems renginiams.

Modelis Nr. 1

Modelis Nr. 2

